

2023

nr 1

Nieuwsbrief

Monumenten in Ooststellingwerf

Rijksmonument Huize Ontwijk te Donkerbroek

Voorwoord

Hierbij ontvangt u de eerste nieuwsbrief van 2023 over de monumenten in de gemeente Ooststellingwerf. In het afgelopen jaar hebben we hard gewerkt om de nieuwsbrief meer vorm te geven en het ambassadeurschap beter op de kaart te zetten. Het is leuk om te zien dat we zoveel enthousiaste reacties van monumenteigenaren krijgen op onze initiatieven, waarvoor dank! Ook dit jaar nemen wij u weer graag mee in de nieuwste ontwikkelingen binnen onze projectgroep.

Helaas moesten wij afscheid nemen van Gijlke Dros, projectleidster van de Open Monumentendag. Zij heeft een aantal jaren met veel enthousiasme de Open Monumentendag georganiseerd, maar heeft ervoor gekozen om het stokje over te dragen in verband met andere werkzaamheden. Dit maakt dat wij op dit moment kijken naar mogelijkheden om de Open Monumentendag zelf te organiseren als monumentenambassadeurs, in samenwerking met de gemeente. Op dit moment zijn wij alweer volop bezig met de voorbereidingen op Open Monumentendag, die dit jaar op **zondag 10 september 2023** georganiseerd zal worden in Gemeente Ooststellingwerf. Noteert u de datum alvast in uw agenda! Verder heeft Remco Hageman ervoor gekozen om te stoppen als ambassadeur. Daarom hebben wij Jouke Jongsma benaderd en gevraagd om zo nu en dan actief mee te denken in de projecten waar wij mee bezig zijn. Jouke heeft een eigen monumentenadviesbureau en is restaurator van houten onderdelen van gebouwen. Jouke heeft veel kennis betreffende; regelgeving, vergunningen, subsidies, verduurzaming en restauraties en bewoont zelf ook een historisch pand. In december 2022 verzorgde Jouke voor ons een presentatie over de Meek-panden in de gemeente Ooststellingwerf en organiseerde hij een rondleiding door Donkerbroek, waarbij hij ons veel bijzonderheden en bezienswaardigheden heeft laten zien. Hierover zullen wij in de volgende nieuwsbrief meer vertellen!

Heeft u vragen en/of opmerkingen over de nieuwsbrief? Neem gerust contact op met één van de monumentenambassadeurs! Op de achterzijde van deze nieuwsbrief ziet u wie wij zijn en hoe u ons kunt bereiken.

Wij wensen u veel leesplezier!

De monumentenambassadeurs van gemeente Ooststellingwerf.

In deze nieuwsbrief...

- Ruben Roemeling stelt zich voor
- Monumentenambassadeur Aad Oudshoorn neemt u graag mee in de geschiedenis van de bakhuisjes!
- Een evaluatie van de poll in de vorige nieuwsbrief
- Waardevol erfgoed... 'Panden die van niemand, of van iedereen zijn'!
- Informatie over zonnepanelen en een (gemeentelijk) monument

Even voorstellen

Mijn naam is **Ruben Roemeling**. Ik ben beleidsmedewerker bij de gemeente Ooststellingwerf op de onderwerpen ruimtelijke ordening, stedenbouw en monumenten. Ik werk sinds begin 2021 voor deze gemeente. Daarvoor heb ik bij twee andere gemeenten gewerkt binnen het beleidsterrein van de ruimtelijke ordening: 14 jaar in Weststellingwerf en daarvoor nog drie jaar in 's Gravendeel (bij Dordrecht). Mijn studie was ruimtelijke ordening en planologie, aan de hogeschool in Deventer. In het prachtig monumentale Deventer was ik deze winter nog eens met mijn gezin (zie foto).

Mijn kennis ligt vooral in de ruimtelijke ordening en stedenbouw. Tegenwoordig wordt veel gesproken over omgevingskwaliteit. Ik werk dus aan de kwaliteit van onze omgeving. Samen met collega's, andere partijen en niet te vergeten met onze inwoners.

De kunst binnen mijn werkveld is om enerzijds het goede te behouden, maar om anderzijds ook ruimte te geven voor de nieuwe ontwikkelingen waar onze maatschappij om vraagt. Denk aan ruimte voor

(betaalbare) woningen. Of aan nieuwe vormen van grondgebruik, zoals voedselbossen of zonneparken. Waar moet alles een plek krijgen en op welke manier moet het worden ingericht en vormgegeven? En hoe doe je dit, zonder te veel hinder te veroorzaken voor de bestaande gebruikers en bewoners van een gebied? Iedereen helemaal tevredenstellen, lukt bijna nooit. Maar de kunst is wel om ingrepen zo te ontwikkelen, dat iets nieuws toch goed past in de omgeving en het naast nadelen ook voordelen biedt.

Bij monumenten denk je al snel aan behouden. Maar ook monumenten mogen zich ontwikkelen. Verandering is van alle tijden. De mens heeft nooit stilgestaan en heeft altijd nieuwe wegen ontdekt. Een monumentaal gebouw kan ook meebewegen in de tijd. Een nieuwe functie krijgen of er kan een nieuw gebouwdeel worden aangebouwd. Er zijn geweldige voorbeelden van hoe oud en nieuw samen kunnen gaan. Ik vind het mooi om te zien als ook de nieuwe huidige tijd afleesbaar is in een aanbouw bij een monument, mits goed ontworpen naar de functie en de plek.

Ik hoop de komende jaren in Ooststellingwerf een mooie bijdrage te kunnen leveren aan de omgevingskwaliteit, in de brede zin van het woord en er ook te zijn voor de monumenteneigenaren. Gelukkig mag ik dat laatste doen met hulp van Steunpunt Monumentenzorg en niet te vergeten de monumentenambassadeurs. Zij zijn het die deze mooie nieuwsbrief uitbrengen en zij zijn het die ons helpen om de jaarlijkse Open Monumentendag (OMD) te organiseren. Het zou leuk zijn u daar eens te treffen, als bezoeker, of misschien wel als deelnemer!

Ruben Roemeling

Beleidsmedewerker ruimtelijke ordening, stedenbouw en monumenten

Bakhuisjes

'Tiny houses' worden tegenwoordig gebouwd om iets te doen aan woning schaarste. In een bijdrage aan het Else Blattien, het dorpsblad van Elsloo, schreef dorpsbewoner Thijs van Buuren in 2022 drie artikelen over vroegere 'tiny houses' in het dorp. Als voorbeeld van tiny houses noemt hij de zogenaamde bakhuisjes. Dat zijn stookhutten bij boerderijen waarin vroeger boeren varkensvoer bereidden. Met toestemming van de schrijver heb ik het artikel over bakhuisjes enigszins bewerkt voor een bijdrage aan de monumenten nieuwsbrief. Hierbij het resultaat.

Tegenwoordig zijn ze wat groter en kun je erin wonen, maar vroeger bestonden er ook al 'tiny houses'. Je treft ze nog her en der op het platteland. We hebben het dan over de stookhutten of bakhuisjes, die vooral bij oudere boerderijen te vinden zijn. De meeste zijn eind 19e, begin 20ste eeuw gebouwd toen de export van varkens, met name naar Engeland, een grote vlucht nam: er moest veel varkensvoer gekookt worden!

De stookhutten zijn eenvoudige stenen gebouwtjes: een deur, een paar kleine raampjes en een schoorsteen. Vanwege het brandgevaar lagen er pannen op het dak en stond het hok los van de grote boerderij. Binnenin was er een open schouw met, later, een kookfornuis en buiten stond het emmerrek om de

schoongespoelde melkbussen te laten drogen. Behalve varkensvoer kon er natuurlijk nog meer gekookt worden: 's maandags werd er water verwarmd voor de was, je kon er groenten en vlees wekken en er was heet water voor de slacht van het varken of de schoonmaak van de stallen. Door de moderne landbouw werden varkens niet meer kleinschalig gehouden en verloren de bakhuisjes hun functie. Velen zijn dan ook als nutteloos bouwsel en sta-in-de-weg afgebroken. Maar gelukkig reageerde niet iedereen zo en zijn er nog een heleboel van deze karakteristieke stookhokjes bewaard gebleven.

Het bakhuisje rechts op deze foto staat in Elsloo bij de Olde Duker die in 1904 werd gebouwd op Hoofdweg 68. De foto is uit 2012 en heeft vele kenmerken die bij bakhuisjes horen: raampjes, schoorsteen, het dak bedekt met antieke Friese Golfjes, de waterput in de buurt en een deur pal tegenover de ingang van de boerderij zelf. Maar er zijn ook opvallende verschillen. De raampjes zijn relatief groot. Daardoor is er binnen meer licht waardoor het prettiger is om er 's zomers overdag te wonen: koffiedrinken, de warme hap en aan het einde van de dag het avondbrood. In huis hoefde je alleen maar te komen om te slapen; zo bleef de grote boerderij schoon. De schoorsteen is buiten tegen de achtergevel gebouwd. Op die manier is er binnen meer ruimte voor een tafeltje en wat stoelen. Nadeel is wel dat 's winters de sneeuw door de rookgaten binnen in de stookhut voor een wit winterlandschap zorgde. Maar de regenput met pomp naast de deur was wel weer handig. Zo hoefde je niet ver met volle emmers water naar het fornuis te sjouwen. Helaas verkeert dit bakhuisje momenteel in slechte staat met kapotte dakpannen en een wrakke deur. Vanwege een verrot kozijn is ooit één van de raampjes dichtgemetseld.

Zowel boerderij De Olde Duker als het bijbehorende bakhuisje hebben geen enkele monumentale status. Het zou jammer zijn als door de afbraak van dit kleine gebouwtje een belangrijk onderdeel van onze landbouwgeschiedenis zou verdwijnen.

Met die slotconclusie van schrijver Thijs van Buuren ben ik het natuurlijk helemaal eens. Hoeveel bakhuisjes zouden er eigenlijk in de gemeente Ooststellingwerf staan en waar? Voor zover mij bekend zijn er in onze gemeente geen bakhuisjes met de status van een rijks- of gemeentelijk monument. In een volgende monumenten nieuwsbrief zal ik aandacht besteden aan een heel bijzonder 'tiny house' in Tronde. Bedankt voor het beschikbaar stellen van de artikelen Thijs.

Aad Oudshoorn

Evaluatie van de poll in de vorige nieuwsbrief

Wanneer u de vraag voorgelegd krijgt in een digitale poll, of u trots bent op uw monument, dringt zich daarachter ook de eerlijke vraag op of u trots op uzelf bent. Immers 'weten', 'hebben' en 'doen' spelen een verschillende rol bij dat gevoel, bij dat denken in termen van trots. Trots zijn omdat u in een monument met een verhaal woont; trots zijn omdat u eigenaar bent van een monumentale woning; trots zijn dat u een monument in een fraaie authentieke toestand hebt weten terug te brengen of trots zijn op een combinatie van deze drie.

Poll over monumenten én de monumenten nieuwsbrief

-Bent u trots op uw monument?
Ja = 3 Neutraal = 2 Nee = 1 Punten:

-Kent u de geschiedenis van uw eigen monument?
Ja = 2 Nee = 1 Punten:

-Inmiddels is de monumenten nieuwsbrief 3 verspreid. Leest u de monumenten nieuwsbrief?
Ja = 2 Nee = 1 Punten:

Herkenbaar? Dan hebt u vast meer dan vijftien punten gescoord! U bent dan een "trotse en een geïnteresseerde monumentenbezitter", suggereerde het formulier in de laatste nieuwsbrief.

-Zou u een keer mee willen doen aan de Open Monumentendag?
Ja = 2 Nee = 1 Punten:

-Heeft u behoefte aan informatie over de verduurzaming van uw monument?
Ja = 2 Nee = 1 Punten:

Totaal aantal punten:

Weet u, nagenoeg iedereen gaf aan, in reactie op deze eerste vraag, trots te zijn. Maar nagenoeg de helft daarvan bleek niet de behoefte te hebben een bezoek te brengen aan de 'ander z'n trots' op de Open Monumentendag. Opmerkelijk eigenlijk. Immers ideeën worden er misschien geboren of kennis kan worden opgedaan. Tenminste, wij denken dat het kijken in 'de keuken' van andere monumentbezitters van belang kan zijn.

Wat ook opviel, is dat maar 30% de nieuwsbrief deelt met de directe omgeving. De inhoud van de door u (op één na) wél gelezen nieuwsbrieven, die vertellen over úw trots, deelt u niet met wie dan ook! Anderen, belangstellenden, op de een of andere manier niet laten delen in uw trots is eigenlijk niet logisch. Niet mededeelzaam zijn over waar men heel trots op is, spreekt zichzelf tegen. In gezelschap van burens, vrijwilligers, vrienden of op verjaardagspartijtjes praat je toch over waar je hart vol van is!

Tot slot: U vindt dat er meer aandacht moet worden gegeven aan de rijks- en gemeentelijke monumenten én u doet niet mee met de nationale Monumentendag. Dat spreekt elkaar óók tegen. Jammer dat we niet weten waarom niet. Is het de zondag? Is het zorg om de privacy? Is het onwetendheid over de vorm? Dat kunnen wij ons goed voorstellen en graag komen wij in contact met u over de eventuele bezwaren. Na het benoemen van de nieuwe projectleider, zal diegene, al of niet in gezelschap van een monumentenambassadeur, contact met u opnemen.

Maarten Jeronimus

Waardevol erfgoed

De Historische Vereniging van Oosterwolde en Omstreken bestaat 20 jaar. In december 2022 werd daarom een soort ansichtkaart verspreid om inwoners van onze gemeente te wijzen op haar bestaan en uit te nodigen om lid te worden. Op de kaart staat een foto van hotel de Gouden Klok. Dat was een beeldbepalend pand in het centrum van Oosterwolde dat de slopershamer in de vorige eeuw niet heeft overleefd.

Waarom zou het bestuur van de Historische Vereniging zo expliciet gekozen hebben voor een foto van de Gouden Klok vroeg ik me af? Hoewel ik het pand nooit heb gezien bekruipt mij altijd een gevoel van heimwee als ik een oude foto van de Gouden Klok zie en eigenlijk is dat merkwaardig.

Tegenwoordig proberen we gebouwen te beschermen door het toekennen van een status als rijks- of gemeentelijk monument.

De Gouden Klok heeft nooit enige monumentale status gehad dus op de website van de RCE is er niets over te vinden. Verder is het gebouw dat op de huidige plaats van de Gouden Klok staat in 1995 gebouwd en pas in 2008 werden voor het eerst gemeentelijke monumenten in Ooststellingwerf aangewezen. Een monumentenstatus biedt natuurlijk niet de garantie dat er nooit iets met een pand zal gebeuren, maar is in ieder geval iets.

Wij hebben in onze Gemeente meer dan we denken.

In Elsloo zijn wij bijvoorbeeld trots op onze 9 graftrommels, maar enige garantie op behoud van de trommels voor het nageslacht is er niet. Kerken en begraafplaatsen zijn trouwens schatkamers met erfgoed.

Een register met waardevol gemeentelijk erfgoed zou een bijdrage kunnen leveren aan het behoud van mooie zaken die 'van niemand of van ons allemaal zijn'. Slopen kan je iets maar één keer en berouw daarover komt na de zonde.

Monumenten in het nieuws: Zonnepanelen en een (gemeentelijk) monument.

De energie-transitie is in volle gang: is het niet door de sterk gestegen energieprijzen, dan is het wel omdat we gestimuleerd worden om energiebesparende maatregelen te nemen. Maar hoe zit dat met zonnepanelen op een monument?

Allereerst heeft u voor een verandering aan een monument, een omgevingsvergunning nodig. De aanvraag wordt getoetst door de gemeente. De gemeente werkt daarbij meestal samen met Steunpunt Monumentenzorg Fryslân. De monumentendeskundigen van Hûs en Hiem geven het college van burgemeester en wethouders een advies over de aanvraag.

Waar op een niet-monument het leggen van zonnepanelen vergunning-vrij is, is dat bij een (gemeentelijk) monument niet het geval. Het strekt dan ook tot de aanbeveling om eerst de mogelijkheden voor het plaatsen van zonnepanelen te bekijken op bijvoorbeeld bijgebouwen of aanbouwen die niet als (gemeentelijk) monument zijn aangemerkt.

Mocht dit niet mogelijk zijn, dan kan ook worden overwogen om zonnepanelen op een veranda, carport of in een tuinopstelling te plaatsen. Controleer altijd bij deze oplossingen of er een vergunningplicht is.

Zonnepanelen gecombineerd met een veranda of geplaatst in de tuin.

Pas als dit ook geen mogelijkheden geeft, kan overwogen worden om medewerking te vragen voor het plaatsen van zonnepanelen op het dak van het (gemeentelijk) monument. Bij voorkeur is de plaatsing dan op het dakvlak welke uit het zicht/straatbeeld ligt. Als ook dat niet mogelijk is dan ligt over het algemeen een moeizame discussie voor om een vergunning voor het plaatsen van zonnepanelen verleend te krijgen. Dat het helemaal nooit mogelijk is kan niet zo worden gesteld.

Het volgende artikel publiceerde recentelijk over een tweetal uitzonderingsprojecten waar PV panelen alsnog zijn toegestaan: [Zonnepanelen in kleur De Bouwvereniging Harlingen \(debouwvereniging.nl/mediadepot/1913e972493b/20221129Persberichtzonnepanelen.pdf\)](https://debouwvereniging.nl/mediadepot/1913e972493b/20221129Persberichtzonnepanelen.pdf).

Zonnepanelen in de rode kleur op beschermd stadsgezicht woningen in Harlingen

Colofon

Nieuwsbrief Monumenten in Ooststellingwerf

De nieuwsbrief Monumenten in Ooststellingwerf wordt samengesteld door de gemeentelijke monumentenambassadeurs. Deze nieuwsbrief is er voor eigenaren van monumenten in de gemeente Ooststellingwerf en andere geïnteresseerden en verschijnt viermaal per jaar.

Redactie:

Anneke
Hageman

Oosterwolde
0654303694

Aad
Oudshoorn

Elsloo
0615440547

Maarten
Jeronimus

Fochteloo
0620675755

Johan
Hoeksma

Appelscha
0610964937

E-mail adres: infomonumentenoooststellingwerf@gmail.com

De Monumentenambassadeurs zijn vrijwillige vertegenwoordigers en werken in overleg met de gemeente Ooststellingwerf aan het promoten en in standhouden van monumenten in de gemeente Ooststellingwerf.

Het overnemen van artikelen is toegestaan, mits de bron wordt vermeld.

Wilt u liever de nieuwsbrief digitaal ontvangen? Stuur ons een e-mail en vermeld daarin ook het adres van uw monument.

Correspondentieadres:

Gemeentehuis Ooststellingwerf
t.a.v. Ruben Roemeling
't Oost 11
8431 LE Oosterwolde

